

Když „vyfárám“, chce se mi plakat únavou

13. února 2010

S režisérkou Hanou Burešovou o patnáctihodinovém sezení v podzemí, větší svobodě mužů a tom, jak dlouho nelze uvěřit, že stárí a smrt skutečně existují

Poprvé na sebe Hana Burešová upozornila v 80. letech ve sdružení s bizarní značkou DDT, Družstvo divadelní tvorby. A to nejen tak „zvláštně jinou“ Slečnou Julií, ale i vynalézavou inscenací Grabbeho textu Žert, satira, ironie a hlubší význam. Být herečkou, měla by to jednodušší, však si ji také Jiří Menzel vybral do filmu Báječní muži s klikou. Hana Burešová však v režii vynikla: jako jediná žena byla oslovena, aby se ucházela o vedení činohry Národního divadla. A odmítla.

* LN Proč jste nereflaktovala na nabídku ucházet se o šéfování činohry ND?

Poprvé jsem tuhle nabídku dostala, tuším, v roce 2001, když jsme Divadlo v Dlouhé zdárně rozjižděli a odejít odsud by bylo opravdu nesmyslné. Ale i teď bych to považovala za zradu. Snad bych o tom uvažovala jenom z důvodu, jestli už tady nejsme náhodou příliš dlouho a nebrzdíme vývoj. Ale to neznamená, že by se mi chtělo jít do Národního. Ostatně komu by se chtělo vést takový kolos. Něco jiného je tam občas režirovat. Ale šéfovat? Nemám ambice zmáhat takovou mašinerii, lámat skály, na to jsou opravdu asi lepší chlapi.

* LN A co vytvořit tam „svou éru“? To vás neláká?

Když ono je tam tolik problémů, jenom ty obrovské prostory, tolik lidí, ta oficialita A pak - srdcem jsem zatím jinde, tam nejsem nijak citově zaangażovaná, a tudíž nemám důvod překonávat svůj možný strach či lenost do toho jít. Taky jsem zatím byla v divadle zvyklá na lidské rozměry - v Řeznické, Kladně, Realistickém divadle i teď v Dlouhé či v Městském divadle Brno... Velké instituce mě vždy trochu děsily. V Národním jsem v roce 1994 režirovala, spolupráce celkem fungovala, ale stejně jsem cítila pořád nějaký odstup a únik energie. Tu je fakt dost těžké si tam udržet. Možná se to za současného šéfa činohry Michala Dočekala změnilo, nevím. V divadle potřebuju cítit souznění. Musí fungovat kolektivní souhra, musí tu být vzájemný respekt. Lidi by měli být srozuměni nejen názorem na divadlo, ale řekněme i filozoficky a vůbec lidsky. Pak to taky může být zábava. Jakmile je to jen práce, povinnost, hapruje to. Což ovšem neznamená, že jen partička dobrých kamarádů bez velkých profesních nároků může vytvořit dobré divadlo. Ale nechme stranou Národní. Dokud vím, že moje divadlo je funkční, a jsem obklopená lidmi, u kterých mám dojem, že je to se mnou baví, a obráceně, není důvod něco měnit.

* LN A poznáte, až to nebude fungovat? Není nakonec nejlepší měnit stáj, když je člověk na vrcholu?

Je fakt, že když je člověk dementní, už asi nepozná, že je dementní, co? Ale vážně, asi bych zatím měla prostě pocit, že utíkám od rozdělané práce nebo že se rozvádím bez zjevné příčiny... Nechávám některé věci osudu - až přijde ta chvíle, bude čas to řešit. K čemu to divadlo vlastně je

* LN Měla jste vždy několik témat, ke kterým jste se vracela, jsou pro vás typická. V začátku to byly lidové hry, hudební divadlo a persifláž i vážná témata víry. Nakolik se vaše kruhy proměnily?

V podstatě nijak zvlášť. I když už nedělám lidové sousedské hry, nacházím naivitu, vřelost, insitnost i v jiných hrách; stejně tak duchovní otázky mě stále přitahují a nacházím je nejen v hrách s náboženskou tematikou, jako ve Vraždě v katedrále či v Calderónových dramatech, ale i ve „velkých společenských plátnech“, jako byl Konec masopustu, Obrazy z francouzské revoluce, Běsi nebo Smrt Pavla I. Mé oblíbené je téma identity, ať národa, či jedince, ať ho řeší drama, či fraška, nebo téma rozporu snu a skutečnosti... V poslední době možná v naší tvorbě mírně převažují osobní témata, vztah muže a ženy. To také není novinka, jedna z prvních věcí, kterou jsme s mým manželem Štěpánem Otčenáškem dělali po škole, byla Strindbergova Slečna Julie a v Dlouhé či pro divadlo Ungelt jsem už nastudovala takových kusů víc. Teď pracujeme v Dlouhé na Feydeauových pozdních aktovkách o všedních, leč fatálních manželských zápasech. To je téma, které může zajímat každého, kdo nějaké párové soužití prožil. V komediálním nadhledu to může působit očištěně.

* LN Vaše první pražské angažmá bylo divadlo Labyrint, odkud jste odcházela po dost emotivním - jak to tak v divadle bývá - sporu. Nezalitovala jste někdy tohoto odchodu „ve zlém“?

Já opravdu nemiluju konflikty, takže už tenkrát jsem velmi trpěla, že komunikace selhává a že se nelze se „stranou“ kolegy Kříže dohodnout. Přitom myslím, že šlo všem o dobro toho divadla, ale neshodli jsme se v cestách k jeho dosažení. V poslední fázi byla už vzájemná nedůvěra tak silná, že to nešlo překonat, v určité hysterii se pak rodily velmi trapné situace a bylo jistě lepší se rozejít. Což jsem tehdy brala jako křivdu, ale i vysvobození.

* LN Cítíte proměnu v postavení režiséra za poslední čtvrtstoletí? Je na tom dneska režisér lépe, nebo je naopak ještě svázanější, než byl za totality?

Mně se zdá, že je to stejné, že si svobodu člověk nosí do značné míry v sobě. Ale asi jak kdo, jde tu jistě i o štěstí. Člověk se často souhrou náhod může dostat do nepříjemností, ale vždycky má nějakou možnost volby, i když to tak nevypadá. Tenkrát byl režisér jakoby v moci nomenklaturních kádrů a kádrováků, svazován rozličnými zákazy a příkazy. A přesto šlo chovat se slušně i něco dobrého dělat, i když v bídných podmínkách. Dnes může být člověk zase manipulován, třebaš jinými metodami, a sloužit špatným věcem, aniž to ví.

* LN Máte pocit, že společnost divadlo potřebuje a oceňuje?

Často mívám pocit, že to nemá smysl. Co to vlastně děláme? Vždyť se tu pinožíme, rozumujeme, jestli si hrdina sedne po téhle větě nebo až po té další, a přitom by bylo potřebnější popadnout kufry a odjet někam, kde umírají lidé, a pomáhat tam... A tyhle pochybnosti mě čas od času dovedou k doktorce. Když se jí s tím svěřím, oponuje mi, že nás lidi potřebují, protože v divadle přijdou na jiné myšlenky, a že ona sama se k nám chodí „léčit“ (nejen komediemi)! A to mě přivádí k dějinami prověřené tezi, že i když často není na chleba, musí být na kulturu. Vždyť i v hrůze koncentráku lidé něco takového dělali, aby se nezbláznili. Hráli divadlo, zpívali, recitovali, malovali, aby

si zachovali důstojnost a zdání normalnosti, tvorbou se vyrovnávali s agresí. A tak si říkám, že má smysl kdekoli na světě kultivovat lidi, přivádět je na lepší myšlenky... Ale musím to dělat nejlíp, jak umím.

* LN Nezpůsobuje propady právě to, že si neumíme stanovit priority a honíme se jak blázni?

Únava, v níž není místečka na sebereflexi, dovádí k depresím. A my se pořád někam ženeme, za bolševika čas zamrzl, teď zase prchá jako splašený kůň. Opakujeme jako zaklínadlo, že nic nestihnáme, říkáme - až tohle a tohle dodělám, tak... Abych se z toho nezbláznila, snažím se scházet s přáteli a rozumně si práci rozložit, i když vždycky to taky nejde; když se zkoušení dostane do finise, sedím tu v podzemí jako krtek i patnáct hodin denně - soboty, neděle, tři týdny. A ani nevím, že mezitím třeba nastalo jaro. Když „vyfárám“, chce se mi plakat únavou a už nevím, jestli mám z práce ještě radost. Teprve když to na jevišti začne fungovat, když někdo zazáří, tak mi tu energii zase vrátí.

* LN Práce může chybět strašně. Přemýšlíte o smrti a o tom, že jednou se s profesí budete muset rozloučit?

Každý den. Ono to ani jinak nejde, při každé příležitosti na to narážím, když vidím nějakou stařenku, jak se plouží, uvědomuju si, že se to blíží. Tyhle věci jsou do určitého věku strašně vzdálené, máte čistě teoretický pocit, že jednou to přijde, ale vlastně tomu tak úplně nevěříte. A najednou se to nepříjemně přiblíží. Nejde na to nemyslet. Teď máme kolem sebe rodinu, děti, ale může se stát, že člověk zůstane úplně sám, děti odejdou na druhý konec světa. Jako mladou mě zajímala smrt, ale nikdy jsem se jí nebála. Nebojím se jí ani teď, ale postupného chátrání ano, asi jako většina lidí. Pokud jde o práci, o tom ještě nepřemýšlím. I když se chvílemi cítím na hrob, po klidném důchodu zatím netoužím. Dnes mám pocit, že bych ráda režírovala, když to půjde psychicky i fyzicky, i v penzi. Ale je otázka, jestli se jí dožiju, jestli mě to ještě bude bavit a jestli mě v té době ještě někde budou chtít. Možná je tu jistá - poněkud perverzní - naděje, že nás starých bude přibývat a ještě budeme toužebně volat „království za penzi!“. Ale nikdo nám ji nedá, a tak budeme dřít, dokud nepadneme. Štěpán k tomu s černým humorem prorokuje, že u těch z nás, co už nebudou práce schopní, bude „odstřel povolen“. Muži režiséři jsou stejní chudáci

* LN Má to žena režisérka horší než její kolegové muži?

Ani ne. Mojí výhodou možná bylo, že mám v něčem mužské uvažování, v dětství jsem si ostatně přála být klukem. Jako režisérka jsem necítila žádnou diskriminaci. Pokud jsem něco cítila jako nevýhodu, tak se to týkalo mých vlastních povahových rysů; třeba mně vadí, jak jsem nerozhodná, což s pohlavím ale nesouvisí. Nevýhoda, kterou ženy mají, je snad to, že nejsou tak „mobilní“ jako muži - když mají dítě, jsou víc uvázané k rodině. Evžen Sokolovský nám na DAMU říkal, že si musíme vybrat, jestli chceme mít rodinu, nebo režírovat. Ale já byla přesvědčená, že to musím skloubit.

* LN Co jste pro to udělala?

Možná jsem podvědomě hledala životního partnera tak, aby rozuměl mé profesní lásce. Vybrala jsem si v tom ideálně, se Štěpánem tvoříme i pracovní dvojici. Hodně mi pomáhal i s dítětem. A samozřejmě maminka. Měla jsem dobré zázemí, to je důležité. Žádné nevýhody jsem tudíž jako žena režisérka nepociťovala. Nakonec i chlapi v téhle profesi mají moře svých problémů.

* LN Neměla jste pocit, že režírující žena si musí mnohem víc vydobývat respekt?

Když jsem začínala, tak trochu ano. Mívala jsem pocit, že se mi nedůvěřuje, protože jsem mladá, holka a navrch blondýna... Taky jsem se trochu styděla, když mi připadalo, že na mě mužští kolegové hledí víc jako na ženu. Nešlo o nějaké „harašení“, to ne, jen to bylo takové v něčem nepříjemné. Takže pro mladé režisérky může být tahle práce z těchto důvodů víc stresující, to je fakt, na který jsem už trochu zapoměla.

* LN Jak vnímáte „mužskou režijní obec“?

Dobře, mám mezi nimi dost oblíbenců, na jejichž práci jsem zvědavá - jsem pořád divadelní fanyнка, tudíž mě potěší a povzbudí každá dobrá reжіe. Taky mám kamarádky režisérky a velmi si jich považuju, například Bělohorská, Kališová, Mikotová. Dnes není nic výjimečného být žena režisérka. Ostatně už když jsem šla na režii, byly tu už tehdy legendární Chytilová, Tálská nebo úspěšné Sadková, Engelová... Dnes je tu odvážná Čermáková, z mladších Deáková, Tejnorová a další... My ženy režisérky, myslím, své kolegy ctíme, nejen proto, že je nám staletími vštipen respekt k „mužským pánům tvorstva“, dnes spíš proto, že s nimi soucítíme. Vždyť jsou to stejní chudáci jako my.

* LN Připadá mi, že divadelního režiséra u nás mnoho věcí svazuje, že domácí prostředí je omezené a ten, který může pracovat v cizině, to má jednodušší. Vy se jako tvůrce cítíte svobodná?

Když se takhle ptáte a mám rychle odpovědět, tak se mi zdá, že mě nic nesvazuje. Ale asi to přece jenom bude složitější. Jak už jsem řekla, svazují mě nejvíc mé vlastní okovy, povaha, city. Člověka vždycky nějak svazuje to, k čemu cítí lásku. Nemůže být tak svobodný, jak by si přál, protože má k něčemu vztah, a tudíž zodpovědnost a ta vždycky svazuje. Za divadlo, v kterém pracuju, cítím zodpovědnost. Možná se muži umí víc oprostít od citové závislosti, nebo jí aspoň nedávají najevo, a tak po světě chodí volněji... Jsem třináct let tady v Dlouhé, cítím tohle divadlo jako svou rodinu a opustit ji nechci.

***

ŽIVOTOPIS Hana Burešová (* 1959) Absolvovala režii na DAMU. První režie měla v klubu Řeznická (Jeppe z kopečku aj.), hostovala v Činoherním studiu v Ústí nad Labem. V letech 1988-1992 působila v Divadle J. Průchy na Kladně (Play Strindberg, Mamselle Nitouche, Mojžíš, Lazebník sevillský), v letech 1992-1995 v divadle Labyrint. Zde uvedla inscenaci Don Juan a Faust, za niž obdržela Cenu A. Radoka. V činohře ND nastudovala Calderónova Zázračného mága. Od roku 1995 je členkou vedení Divadla v Dlouhé (Konec masopustu, Běsi, Goldbergovské variace, Experiment, Ještě žiju s věšákem, čepicí a plácačkou, Faidra). Dnes působí i v Městském divadle v Brně (Znamení kříže, Smrt Pavla I.) a v Ungeltu (Láska a porozumění).

JANA MACHALICKÁ